

КОМУНІКАТИВНИЙ МЕТОД ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Валерія Глотова

ABSTRACT

W artykule rozpatrzona została kategoria „metody komunikatywnej”, a także poddane analizie różne poglądy lingwistów krajowych i zagranicznych dotyczące jej struktury i treści.

Słowa kluczowe: komunikacja, kompetencja komunikacyjna, metoda komunikatywna.

У статті розглядається категорія «комунікативний метод», проаналізовано різні погляди вітчизняних та закордонних лінгвістів на її структуру та зміст.

Ключові слова: комунікація, комунікативна компетентність, комунікативний метод.

В статье рассматривается категория «коммуникативный метод», проанализированы различные взгляды отечественных и зарубежных лингвистов на ее структуру и содержание

Ключевые слова: коммуникация, коммуникативная компетентность, коммуникативный метод.

The article is devoted to the problem of the concept «communicative method», various approaches to understanding of its structure by different linguists are analyzed.

Key words: communication, communicative competence, communicative method.

I. Комунікативна методика як альтернатива традиційним підходам вивчення іноземної мови.

II. Позитивні моменти комунікативної методики (психологічний та дидактичний).

III. Складні аспекти засвоєння іноземної мови шляхом використання комунікативної методики.

IV. Можливості і перспективи комунікативного підходу у вивченні англійської мови.

I. Комунікативний підхід у вивченні іноземної мови виник як прагматичний виклик часу періоду становлення англійської мови як мови міжнародного спілкування, коли необхідність володіння саме цією мовою вийшло за межі чисто лінгвістичного завдання й стало завданням соціально-політичним. В середині двадцятого століття особа, яка у сфері своєї професійної діяльності не могла порозумітися з представником іншомовної культури, перестала відповідати критеріям функціональності й випадала з контексту соціуму. І каналом комунікації стала саме англійська мова. Дослідження причин пріоритетності саме цієї мови виходить за межі цього дослідження, але фактом є те, що масовою соціальною потребою у різних країнах світу стало володіння розмовною англійською мовою.

Виявилося, що традиційні методики вивчення іноземної мови не спроможні надавати особам, для яких англійська мова не є рідною і які вивчають англійську розмовну мову, необхідні навички.

На ґрунті методичних досліджень, які провели британські лінгвісти Х. Стерн, М. Халлідей та американські соціолінгвісти Д. Хаймс, С.Савінгтон, М. Лабов [2], було сформовано комунікативний підхід як специфічна комплексна дидактико-методична система.

Звичайно, перші кроки у цьому напрямку було зроблено в Об'єднаному Королівстві для потреб викладачів англійської мови як іноземної. Дещо пізніше, у 60-х роках, згідно з рішеннями Ради Європи, було здійснено низку заходів, спрямованих на розробку програми інтенсифікації навчання іноземних мов на континенті. У 1971 році група експертів вивчила можливості створення системи навчання іноземним мовам дорослих. Це стало відправним пунктом цілої серії досліджень, спрямованих на розробку концепції, яка могла б сфокусувати увагу на формуванні та розвитку здатності спілкуватися іноземною мовою. В результаті сформувалася ідея розробки порогових рівнів як специфічних цілей оволодіння іноземною мовою. Те, що спочатку призначалося для дорослих учнів, було згодом адаптовано до цілей і змісту навчання в школі та у інших навчальних закладах. У 1982 році результати проведених досліджень були викладені та проаналізовані в документі «Modern languages: 1971-81» [4, с. 15]. Це дозволило значно розширити можливості практичного використання комунікативного методу.

Важливе місце зайняв проект «Learning and teaching modern languages for communication», в якому особлива увага в інтегрованому комунікативному підході, систематизованому на основі теоретичних розробок і практичного досвіду навчання іноземних мов у Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Іспанії та інших західноєвропейських країнах, приділяється комунікативній спрямованості навчальних занять, іноземна мова розглядається як засіб спілкування в навчальному процесі [3, с. 42].

Причиною виникнення цього дослідження є те, що значна частина практиків — викладачів іноземних мов — вважає, що комунікативний підхід не є цілісною системною методикою, що він являє собою сукупність прийомів, покликаних навчити ефективному спілкуванню в конкретному мовному середовищі, причому більшість з цих прийомів відома з інших, традиційних методик.

Інші натомість небезпідставно вважають, що комунікативний метод (Communicative Approach) розвиває всі мовні навички — від усного та писемного мовлення до читання та аудіювання [1, с.270]. Граматика ж освоюється в процесі спілкування мовою: студент спочатку запам'ятовує слова, вирази, мовні формули й тільки потім починає розбиратися, що вони собою представляють у граматичному сенсі. Мета — навчити студента говорити іноземною мовою не тільки вільно, але й правильно.

Остання чверть XX ст. була зорієнтована на комунікацію як мету навчання іноземних мов дітей та дорослих. Самій постановці комунікативної мети і можливості її реалізації значною мірою сприяли результати лінгвістичних досліджень, зокрема мовних функцій, функціональних стилів мовлення, їх співвідношення з усною та письмовою формами літературної мови, функціонально-стилістичної співвіднесеності мовних засобів усіх рівнів, які обслуговують певні сфери спілкування, невербальних засобів тощо.

На радянських та пострадянських теренах значний внесок у розвиток та популяризацію комунікативного методу зробили праці Юхима Пассова [13, 14], в українській лінгвістиці та методиці відомі дослідження та розробки таких авторів як Ф. Бацевич, О. Вовченко, О.П. Петрашук, Т. Стеченко [12].

Існує декілька підходів до навчання ІМ. На сьогодні, загальноприйнятим є умовно-комунікативний підхід, також існує системно-мовний та комунікативний підходи. Дані підходи є цілком автономними.

«Серед суто методичних принципів навчання ІМ визначені принцип комунікативності, принцип інтегрованого навчання усіх видів мовленнєвої діяльності, принцип домінуючої ролі вправ, принцип урахування рідної мови та ін... Комунікативний підхід передбачає формування в учнів потреби в мовній дії, засвоєння мови в її комунікативній функції, тобто з позамовною метою» [8]. Наочною ознакою комунікативного підходу є атмосфера занурення у мовне середовище, в якому відбувається спілкування, комунікація, без «милиць» рідної для учнів мови.

ІІ. Ю.І. Пассов визначає комунікативний метод як модель процесу комунікації, що передбачає активну мовленнєву спрямованість навчання, та виділяє такі ознаки комунікативного методу:

- диференційність (будь-який метод має забезпечувати досягнення відповідної мети);
- незалежність від умов навчання (метод визначає стратегію навчання, а не його тактику);
- здатність методу охоплювати всі сторони навчання відповідному виду мовленнєвої діяльності;
- наявність домінуючої ідеї вирішення головної методичної задачі.

Дослідник виділяє такі позитивні сторони комунікативного методу навчання іноземних мов:

1. Лише в комунікативному методі ми знаходимо основні ознаки діяльнісного типу навчання, тому зустрічаємо його широке використання, коли мова йде про навчання читання, аудіювання, перекладу.
2. Практична мовна спрямованість є не тільки метою, але й засобом навчання.
3. Сучасний комунікативний метод являє собою гармонійне поєднання багатьох принципів навчання іноземним мовам.
4. Використання комунікативного методу навчання знімає мовний бар'єр.
5. У процесі навчання можуть широко використовуватися комп'ютери з CD, інтернет, телевізійні програми, газети, журнали. Все це сприяє пробудженню у студентів інтересу до історії, культури, традицій країни, мова якої вивчається.

У сучасних дослідженнях комунікативного методу дослідники пов'язують його з рівнем сформованості міжособистісного досвіду, необхідного індивіду, щоб у межах власних здібностей та соціального статусу успішно функціонувати в суспільстві; готовністю людини здійснювати спілкування як складну багатокomпонентну динамічну цілісну мовленнєву діяльність, на характер якої можуть впливати різноманітні фактори [12, с.18].

Правила, значення нових слів пояснюються вчителем за допомогою знайомої студенту лексики, граматичних конструкцій, виразів, жестів, міміки й малюнків.

На відміну від класичних методів, основу яких становить повторення і запам'ятовування, на заняттях, що проводяться по комунікативній методиці, хід уроку залежить від самих учнів — їх відповідей, реакції і т.п.

Одним з основних його прийомів є імітація ситуацій з реального життя, покликаних стимулювати учнів до активного говоріння. При цьому дуже важливо, щоб теми були животрепетними, пов'язаними з повсякденним життям, проблемами, що займають учнів.

Звичайно ж, більшу частину занять займає розмовна мова, хоча читання і письмо вивчаються теж. Викладачі, в основному, не говорять, а слухають і спрямовують хід заняття.

Комунікативна методика навчання іноземної мови є ефективною, особливо, коли мова йде про організацію навчання у ВНЗ. Реалізація цієї методики повністю буде залежати від бажання, компетенції та ерудиції викладача.

III. Серед недоліків комунікативного методу навчання М. Свейн відзначає недостатню увагу граматичним аспектам засвоєння іноземної мови [6, с.77].

Основне питання, що виникає при комунікативному підході, чи потрібно виправляти помилки в розмовній мові студентів і як це робити. Одні вважають, що потрібно звертати увагу лише на елементарні помилки, типу «You is ...», інші вважають за краще не втручатися взагалі, треті ж говорять, що вчити все-таки слід правильній мові, а не невідомо чому ... Самі ж учні та студенти часто вважають, щоб викладачі все ж вказували їм на їх помилки: адже багатьом потім вступати до ВНЗ, здавати міжнародні іспити, шукати роботу.

Таким чином, хоча комунікативний підхід справді видатний винахід, основний його недолік, як не дивно, в людському факторі.

На жаль, багато хто (за деякими даними навіть більшість) викладачів вирішили, що граматики взагалі не важлива. У результаті з'явилося безліч викладачів, які здобули освіту в Британії, але не мають ніякого поняття про граматику. Тому в навчанні іноземної мови важливо дотримуватися золоті середини між комунікативним і традиційними методами навчання.

IV. Імплицитний підхід з формування граматичної навички включає два методи вивчення — структурний і комунікативний. Вони дозволяють вивчити граматику практично без правил.

Комунікативний метод вивчення іноземних мов пропонує такий алгоритм:

- слухання того матеріалу, який підлягає автоматизації (мовний зразок);
- імітація в мовленні (імітація при наявності мовної задачі);
- однотипність фраз, тому що конструкції, які повторюються, запам'ятовуються швидше;
- регулярність однотипних фраз;
- дії за аналогією в мовних ситуаціях, конструювання фраз не за правилом, а за зразком і обов'язково відповідно з мовною задачею;
- безпомилковість мовних дій в результаті регулярного підкріплення;
- формування граматичної навички на достатній кількості матеріалу і в достатній кількості різноманітних ситуацій;
- мовний характер вправ [9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Hymes D. On Communicative Competence. In J.B.Pride and J.Holmes (eds.), Sociolinguistics. Harmondsworth: Penguin. — 1972. — P. 269–293

2. Komorowska H. Metodyka nauczania języków obcych. — Warszawa, 2002.
3. Learning and teaching modern languages for communication. — Strasbourg: Council of Europe Press, 1988.
4. Modern languages: 1971-81. — Strasbourg. Council of Europe Press, 1981.
5. Penny Ur. Teaching Listening Comprehension. Cambridge. CUP. 1998. — 172 p.
6. Swain M. A critical look at the communicative approach (2). ELT Journal, 39(2), 1985. — P.76-87.
7. Демьяненко М.Я., Кислая С.В., Лазаренко К.А.. Основы общей методики обучения иностранным языкам. — К.: Вища школа, 1976. — 257 с.
8. Котенко О.В. Методика викладання англійської мови // http://pi.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/idpmo/KaF_Eng/Navch_Metod/po4_medam_lec.pdf
9. Кравцова Н.Є. Навчання лексики на уроках іноземної мови // http://school3.ucoz.org/publ/rizne/navchannja_leksiki_na_urokakh_inozemnoji_movi/2-1-0-7
10. Матвеева Т.С. Коммуникативный метод обучения иностранным языкам. // https://www.pglu.ru/upload/iblock/a9f/uch_2014_iii_28.pdf
11. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник/Колектив авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. — К.: Ленвіт, 1999. — 320 с.
12. Мильруд Р.П., Максимова І.Р. Сучасні концептуальні принципи комунікативного навчання іноземних мов / / Іноземні мови в школі — 2000 — № 5. — С.17-21.
13. Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иномязычному говорению — М.: Просвещение, 1991. — 223 с.
14. Пассов Е.И., Кузовлева Н.Е. Основы коммуникативной теории и технологии иномязычного образования: методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного / Е.И. Пассов, Н.Е. Кузовлева. — М.: Русский язык. Курсы, 2010. — 568 с.